Helsingissä, 5.2.2019

Tulevaisuusvaliokunta / Lausunto

Heikki Aittokoski

Hyvät tulevaisuusvaliokunnan jäsenet,

Valiokunta pyysi minua esittämään 1–3 tulevaisuuden haastetta tai näkökulmaa, joiden ymmärtämistä pidän Suomen tulevaisuuden kannalta keskeisenä.

Keskityn tässä yhteen aiheeseen, kielten osaamiseen Suomessa. Asiantuntijuuteni perustuu yli 20-vuotiseen työhöni ulkomaantoimittajana, työhöni tulevaisuuskirjeenvaihtajana vuonna 2018 sekä siihen, että minulla on kolme kouluikäistä lasta.

Kansainvälinen kommunikointi elää voimakkaan murroksen keskellä. Jo nyt käännösohjelmat tekevät vuosi vuodelta tolkullisempia käännöksiä vierailta kieliltä suomeksi ja ruotsiksi, ja päinvastoin.

Käynnistymässä on vielä paljon rajumpi murros. Jo aivan lähitulevaisuudessa olemme tilanteessa, jossa maailman valtakielien reaaliaikainen konetulkkaus on kenen tahansa ulottuvilla. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että vaikkapa englannintaitoinen ja kiinalainen voivat keskustella niin, että keskustelukumppani saa reaaliaikaisesti korvaansa pätevän tulkkauksen omalla kielellään. Periaatteessa tätä tehdään jo nyt, mutta tulkkauksen taso vaihtelee ja laitteet ovat vielä varsin kalliita.

Jossain vaiheessa – ehkä 10–20 vuoden kuluttua – konetulkkaus tulee toimimaan luotettavasti myös pienillä kielillä kuten suomeksi ja ruotsiksi. Samaan aikaan käännösohjelmat kehittyvät jatkuvasti paremmiksi.

Tästä herää tietenkin kysymys, kannattaako Suomen kaltaisen maan käyttää rajallisia koulutusresurssejaan kieltenopetukseen, jos kansainvälinen kommunikointi sujuu tulevaisuudessa ilman kielitaitoakin.

Olen sitä mieltä, että kannattaa sitä suuremmalla syyllä. Perustelen:

Näköpiirissä on tulevaisuus, jossa kielimuurit poistuvat. Kuka tahansa pystyy siis puhumaan sujuvasti kenen kanssa tahansa.

Puhuminen ja kuunteleminen laitteen avustuksella ei kuitenkaan ole sama asia kuin vastapuolen todellinen ymmärtäminen. Väitän, että maailmassa, jossa kommunikoinnin ensimmäisestä tasosta (keskustelukumppanin puheen tai kirjoituksen tulkkaus) selviää halutessaan koneellisesti, kielitaidosta tulee entistäkin suurempi valttikortti. Etulyöntiasemassa ovat ne ihmiset (vaikkapa vientineuvottelijat ja Suomen valtion edustajat), jotka oikeasti osaavat keskustelukumppanin kieltä ja tuntevat hänen kulttuuriaan.

Suomen kieltenopetus on tasoltaan erinomaista, mikä kokemusteni mukaan johtuu ennen kaikkea siitä, että suomalaiset opettajat ovat korkeasti koulutettuja ja motivoituneita.

Suomen kannattaa mielestäni varautua konetulkattuun tulevaisuuteen profiloitumalla kielten osaamisen pienenä suurvaltana. Kielten osaaminen on toki itsessään arvokasta, mutta ajattelen tässä nyt raadollisesti vientituloja ja niiden kautta työpaikkoja ja verotuloja.

Tulevaisuuden maailmassa menestyneimmät kauppiaat ovat niitä, jotka eivät joudu tyytymään konetulkattuun kanssakäymiseen asiakkaidensa kanssa.

Kielitaidon ja kulttuurintuntemuksen arvo on toki jo ennestäänkin tunnettu tosiasia. Kun työskentelin 2000-luvun vaihteessa kirjeenvaihtajana Berliinissä, kohtasin sekä hyviä että valitettavan usein myös huonoja esimerkkejä suomalaisten vientifirmojen edustajista. Huonoilla esimerkeillä en tarkoita henkilöitä, jotka eivät puhuneet sujuvaa saksaa. Kaikki eivät voi puhua. Tarkoitan henkilöitä, joilla ei ollut edes pyrkimystä ymmärtää saksalaista – siis asiakkaidensa – kulttuuria. Olen aivan varma, että tällaisen osaamisen puute johtaa menetettyihin mahdollisuuksiin.

Summatakseni: kansainvälisen kommunikoinnin murroksessa Suomen kannattaa pitää kieltenopetus vähintään nykyisellä tasolla. Julkisia varoja kannattaa kohdentaa kielivalikoiman laajentamiseen. Esimerkiksi kiinan oppimisen laajentaminen olisi Suomelle taatusti hyvä tulevaisuusinvestointi.

Lasteni koulutaivalta seuratessani olen tehnyt sellaisen havainnon, että alakoulun ensimmäiset vuodet ovat Suomen koulujärjestelmässä varsin löysiä. Tuntimäärää voitaisiin mielestäni kasvattaa yhdellä tai kahdella viikkotunnilla ilman, että sillä pilattaisiin kenenkään lapsuutta. Nämä tunnit käyttäisin kieltenoppimisen varhaisempaan aloittamiseen.

Ymmärrän, että julkinen talous on kroonisesti tiukoilla. Uskon kuitenkin, että kyseessä olisi investointi, joka kansakunnan pitkällä aikavälillä maksaisi itsensä takaisin tuhtien korkojen kera.

Kunnioittavasti,

Heikki Aittokoski
ulkomaantoimittaja
Helsingin Sanomat

heikki.aittokoski@hs.fi